

ДЕВ'ЯТИЙ ВАЛ... ДУ ПРОТОЦІ ДРЕЙКА

Микола ЛЕОНОВ
(продовження)

*Настирний репортер
розпитує капітана
торговельного судна - старого
морського вовка:*

*— А ви запам'ятали, який з
штормів, пережитих у вашому
житті, був найжахливішим?*

*— Так! Запам'ятав... Це було
вдома, коли я в присутності
дружини сплюнув на підлогу
жувальний тютюн.*

*Погода є найбільш безпечною
темою для розмов. Так,
начебто, вважають англійці —
законодавці боксу. Навіть, при
відсутності свободи слова.*

(З чуток)

Піднімаюсь на палубу. Оглушливий шум та виття урагану знову вривається у вуха. В цей момент я усвідомлюю, що такий потужний звук, який примушує трястися всю грудну клітку, мені доводилось чути лише під час перших секунд старту ракет, якщо вийти з підземного бункеру на космодромі...

Холодні бризки боляче стьобають в лице й, час від часу, цим відволікають від реву вітру та гуркоту хвиль.

Вже розірваний штормом довгий металевий канат радіоантени зі шматком сталеві муфти на кінці енергійно бовтається на одній щоглі та періодично дзенькає і цокотить, прокочуючись по металевих трубах та огорожі. Крізь рев урагану чути натужне бухкання корабельних дизелів, що ледве вправляються з оскаженілою водяною стихією. Двигунам дуже важко, коли корма й гвинти занурені в воду. Й легко, коли корма піднімається над хвилями. Дим із випускних труб іноді такий же темний, як і хмари.

Схоже, капітан зрозумів, чим все це пахне, й поставив на карту все — вичаплює з дизелів потужність, яку можна й не можна. Тільки б дістатися берега...

Дехто з нас почав виявляти інтерес до рятувальних плавзасобів на кораблі. Відносно вельботів — було ясно з самого початку. Із декількох гарно пофарбованих шлюпок більш-менш придатні для плавання, здається, дві чи одна. Одну почали ремонтувати ще до приходу на станцію й так і не закінчили. Виявилось також, що рятувальних жилетів на всіх не вистачить.

Але, як завжди, нас заспокоїв лікар. У наших умовах, — бадьоро сказав він, — від рятувальних жилетів толку мало: в крижаній воді при таких хвилях навряд чи вдасться прожити більше півгодини. Тож даремно нервувати — не варто. На цій темі ми поставили крапку й перейшли на анекдоти. Наш лікар взагалі уважно стежив

за кожним із нас, — як за курчатами в інкубаторі...

Постійно посилюючись на протязі трьох діб, шторм «маринував» нас, брав змором. Він випробував нас на витривалість «кінськими» дозами. І поступово нарешті настав той момент, коли вже було не до сміху. Було ясно: ми перебуваємо на межі між життям та прірвою. Вже не вимовлялись необережно такі слова, якими жартували раніше.

Десь у голові, — зовсім не глибоко, — була думка, яка дуже легко виринала на поверхню свідомості: Коли корабель раптом почне занурюватись у цю, киплячу білою піною, крижану безодню, треба встигнути залишити борт корабля. Але що буде потім? (Ми в той час ще не бачили фільму «Титанік»).

Та думка була, мабуть, на межі сил або понад них. І її гнали назад. Але те, що постійно бачиш власними очима, силою далеко не відгониш...

Відволікались від нестерпної

дійсності по-різному. Іноді трішки хильнувши джину чи рому. А мій товариш Олександр, якого я дуже поважаю, повернувшись в каюту після «прогулянки» по палубі сказав: «Усе! Я на всяк випадок одягаю чисту білизну». Перевести відповідь йому на жарт було нічим...

Ми вже пройшли біля шестисот-семисот миль від станції, але попередю до берега — залишилось ще кілька добрих сотень.

Ні сніданку, ні обіду сьогодні не було. Хоча наші шлунки, здається, вже другий, чи третій день порожні. Як кальмари, які можна бачити на прилавку рибного магазину.

Їсти нам не дуже й хочеться. Крім того, ніякий кухар і не зміг би, мабуть, приготувати що-небудь навіть ще вчора — при слабкішому штормі. Не кажучи про сьогодні. В ідальні всі стільці поперевертались. Телевізор, що був міцно прив'язаний до стінки, — впав зі столу на підлогу, але дивом залишився цілим. Розбився, щоправда, краєчок його ящика...

Виходити на палубу вже просто неможливо. Ураган збиває з ніг. Там — безперервний шум та виття урагану й води. Раптові дикі шквали, несамовито потужні удари хвиль. Залишати своє укриття й виходити на палубу просто неба — безглуздо. А підходити до бортових поручнів — тим більше.

Зараз спостерігати краще з коридору другої палуби. Тепер зрозуміло, чому він вузький. Це дуже зручно — йти по ньому, широко розставивши руки. Яка б не була бовтанка — ніколи не впадеш. І права

рука, й ліва можуть майже одночасно впирається у стінки коридору й тримати рівновагу.

З дверей коридору видно, як по палубі останнім часом все частіше й частіше, тримаючись за канат, з жерстяними банками мастила в руках і вже без рятівних жилетів, які тільки заважають рухатись, парастурбованих матросів-мотористів швидко прошмигну до корми в машинне відділення — й потім назад. Мабуть, корабельні дизелі, які довго працюють на грані можливого, справді вимагають догляду та вже мають проблеми. І матроси борються за живучість корабля...

Але й відлежуватись на койках — теж не краще.

Це ми зрозуміли ще вчора вночі, лежачи в каютах. Під час сну при бовтанці корабля — соваєшся у ліжку, як вареник у тарілці. То стукаючись головою об одне бильце койки, коли корма корабля піднімається над хвилями й тоді ноги задираються дуже високо догори. То зсовуючись до ніг і впираючись ногами в протилежне бильце, коли корма занурюється у воду. І випасти з ліжка під час хитання корабля з боку на бік — нескладно.

Втомлений, сонний, розслаблений — рано чи пізно, десь під ранок — неодмінно починаєш відчувати себе трилітровою банкою... (спочатку — з водою, а потім зі старим кислим кефіром), яку енергійно перебовтують цілу добу — завзято перевертають з ніг на голову, на додаток перекочуючи з боку на бік. Кінець кінцем настає момент, коли в животі, здається, росте велика каменяка і

вона вже не вміщається. Якийсь клубок нестримно підступає до горла. Часті ковтальні рухи не можуть загнати той клубок назад і перебороти те, що проситься назовні...

Спускаюся у житловий трюм, довіряючи тільки очам та розуму, а не оманливим відчуттям верху та низу. На камбузі очманілий кухар чилієць, а точніше, — кок, щось примовляючи чи, може, лаючись, намагається гріти кип'яток для чаю у підвішеному як маятник казанку. Крім мене, сюди зайшов чилійський матрос. Порожні столи, мабуть, прикручені до підлоги, — стоять на місці. А всі табуретки — безладно. Я випиваю міцного чаю з лимоном, — це мені рекомендує кок. Чашку добре тримаю в руках. Я вже навчився не сунутись разом зі стільцем по підлозі вбік від столу кудись до перебірки. Якщо сидіти, широко розставивши ноги, міцно впираючись у підлогу та вчепившись у ніжку столу, то можна залишатись на місці. Хоча дається це важко, але чай я майже не розхлюпав. Єдина чиясь порожня чашка безперервно їздить від обмежувального бортику одного краю столу до іншого. Чай з лимоном у таку погоду — неждано приємна й корисна річ...

Йдемо майже проти вітру. Десь о 2-й годині дня я вийшов на місток другої палуби глянути, що робиться попереду. Не встиг висунути голову за захисну металеву стінку борту, як зненацька виняткової потужності хвиля, як молотом, вдарила збоку в борт корабля, випередивши мене лише на коротку мить. Це могло зламати мені шию.

Після удару вертикальна водяна стіна висотою метрів 15, ідеально рівна і гладенька наче скло, плавно й рівненько промайнула вздовж лівого борту до корми. Не руйнуючись, а залишаючись гладкою прямовисною стіною. Дивно. Вона рухалась, поступово падаючи в напрямку до корми й зменшуючись по висоті. Неймовірно, але дуже небагато води з цієї — в декілька сот тон — стіни розлилось по палубі.

Потужний боковий удар цієї хвилі по кораблю було відчутно ногами через палубу, як під час їзди вантажівки по бруківці чи бездоріжжю. Але я міцно тримався поручнів. І згадав радіоповідомлення, коли ми рік тому на українському судні «Ернест Кренкель» йшли в Антарктиду. Тоді одному туристському кораблю в протоці Дрейка ударом хвилі під час шторму деформувало ілюмінатор. Зараз було видно — це зовсім не вигадка...

Задовго до вечора, до 18-ої години, настала суцільна темрява. Вона огорнула все навколо, — вгорі та внизу. З палуби та з містка нічогісінько не видно. Куди буде підкидати або як нахилиться борт — передбачити важко. Доводиться міцніше триматись за поручні.

* * *

Приблизно о 19-ій годині, коли повинна бути б вечеря, з'явилось відчуття, що шторм, здається, вже не посилюється. Проміжки часу між шквалами

вітру та ударами хвиль трішки подовшали.

Стало зрозуміло — попри все шторм збирається вщухати. Він починає видихатися...

У нас, — виснажених штормом до знемоги, — крім найпростіших біологічних рефлексів та примітивних реакцій, уже повернулась потреба й здатність розмовляти, ділитись враженнями. Декілька чилійців та наших зимівників теж вийшли на місток. Але необхідність не випустити поручні з рук ще не зникла...

Корабель ще сильно гойдало. Але вже плавніше. Відчувалося, що ураган пішов на спад. Він почав поступово втрачати якусь внутрішню вибухову міць. Хоча сила хвиль була потужною, але раптові штормові зміни стали повільнішими, а час нашої реакції на них — іноді вже випереджав їх.

Місток був із навісом зверху, але нас і тут зрідка добряче поливало водою. Проте холод води й вітру вже не дошкуляв, бо ми розгарячилися, як спортсмени на тренуваннях...

Електричне освітлення вихоплює з темряви то палубу, то борти корабля. Його корма сіріє десь далеко у непевному мороці. За межами корабля — суцільна темрява. В повітрі, як і раніше, ще носиться волога пилюка, холодна мжичка — розпилена морська вода. На губах відчувається сіль. Куртки — мокрі. Обличчя — теж. Бризкає дрібний дощовий душ. Часом хвилі щедро обливають нас крижаною водою. Але шквали дощу вже не стьобають так боляче й різко, як раніше. Мокра шкіра на обличчі після цього вже не горить. І вже немає тієї несамотитої бовтанки корабля, скажених поривів урагану, навально диких ударів хвиль...

Стоячи на палубі, я говорив з чилійцем, котрий раніше видавав нам обіди в офіцерській їдальні через маленьку амбразуру. В темряві в променях корабельних ліхтарів неперервний дощ викреслював блискучі водяні штрихи. Мене цікавило, як живуть на цьому краю світу люди, що зігріває їхні душі? Яким уявляють своє майбутнє?..

Чилієць розповідав про рибальство. Я розпитував. На чому вони плавають та як далеко? Де риба кра-

ща — на західному узбережжі Чилі, чи біля Фолклендських островів? Було цікаво. Вабила якась екзотика, шарм невідомого краю. Мені хотілося встигнути хоч трохи зрозуміти щось у загадковому незвичному латиноамериканському світі.

Ніяк не пригадаю, чому мій співрозмовник раптово кудись зник. Мабуть, я мимоволі поставив йому якусь некоректне запитання. Чому чилієць так миттєво випарувався? Про що я запитав? Що сказав такого нетактовного?.. Не розумію й досі та час від часу згадую про це. А може він просто поспішав на вахту...

Пізно ввечері, десь о 23-ій годині, шторм трохи вщух. Я востаннє вийшов постояти на містку. Корабель штов майже проти вітру. Отже, ураган таки зносив нас весь час кудись убік...

В голові вже не було шуму урагану. Залишилась якась глухота. Корабель сильно жбурляло з боку вбік. Але вже плавно. Не оскаженіло. Стало можливим слабкіше примружувати очі від дощу та вітру. Менше заливало водою лице. В суцільній темряві у кількох милях попереду від корабля по лівому борту я розгледів проблискові вогні маяка. Через деякий час ці вогні стало добре видно. Спустився вниз до своїх товаришів і сказав про це. Наш лікар — Олександр Бакуновський, — як завжди, травив бадьорі життєрадісні анекдоти з медичної практики. Лунав веселий регіт наших здорованів-зимівників. Лікар сказав, що це був маяк біля знаменитого мису Горн (де пішло на дно чимало різних кораблів). І я зумів тоді першим із наших побачити його...

Загалом ми йшли через протоку Дрейка більше трьох діб. Це — довше, ніж буває за нормальної погоди...

В сон я провалився миттєво й не пам'ятаю як. І, мабуть, всі наші — також. Прокинувся вдосвіта.

Вранці, 12-го березня 1999 року, ми вже були в зовсім іншому, — у до неймовірності казковому світі. Ми стояли неподалік від незнайомого берега, в спокійній закритій чилійській гавані біля Пуерто Вільямс, оточеній підковою високих гір. Сонце ще тільки сходило і люди великого незнайомого міста ще солодко спали у синій світланковій імлі в своїх

теплих затишних домівках...

Ранкове небо — вразило. Його колір. Насичена, чиста блакить в розривах рожево—золотавих та ще темнуватих хмар. Прозоре повітря. Абсолютна тиша. І окремі, нечувані раніше, лункі звуки, що зрідка порушували її. Це — неквапливі птахи в небі. Трубні гудки інших кораблів, які заходили в тиху гавань. Яскрава гама кольорів у вранішньому небі. Точнісінько, як на полотнах італійських художників епохи Відродження. Ми відвикли від усього цього за рік зимівлі на станції. Чи, може, це кольори сприймалися так жадібно й пекуче після темного, завжди похмурого неба в протоці Дрейка? І неймовірно, незвично тепле повітря. Близько 12 градусів тепла. Без пронизливо холодних поривів вітру.

Після формальностей з портовою владою чилійські військові водолази неквапливо оглянули днище корабля. Бо судно, як ходили чутки, призначалось тільки для каботажного плавання, а не для океанського. Днище було в нормі...

Ми вийшли з Пуерто Вільямс десь до обіду й далі пішли між мірадами островів спочатку на захід, а потім весь час на північ, щоб за четверо діб дістатись Пуерто Монта...

Знову зарядив звичний холоднуватий дощик. Потім він змішався з дрібним сніжком... Синювато-сірий туман, — темні, дуже низькі густі хмари. Все — точнісінько як і на станції Вернадський. В думках іноді виринає тривога через можливість шторму. Але його все-таки немає. Невже тут немає такої динамічної мінливості погоди, як на станції Вернадський?..

До берега — всього лише сотня-дві метрів. На крутих скелях приковують увагу густі ліси з низькорослих дерев. Це — живі дерева. Хоч зовсім невисокі, карликові, але справжні, зелені. Багато гілок та стовбурів, — дуже товстих, — ростуть буквою Г, зігнутими горизонтально, в напрямку постійних вітрів, на схід. Від зелені за рік зимівлі наші очі відвикли. Чим вище, тим більш коряві їхні стовбури. А на висоті близько 100 метрів і взагалі перетворюються на чагарник...

Біля протоки Магеллана близькі острови розсунулись і береги

відійшли в далечінь. Знову сіре небо. Низькі густі хмари. Темний морський простір. Іноді мрячить дощик. Зі сніжком. Звичний, типово антарктичний пейзаж...

Чомусь у цьому богом забутому куточку земної кулі пропадає відчуття часу. В цьому оточенні, здається, що ми знаходимось десь у давнині, у минулих століттях. Бо часових змін навколо зовсім не відчувається. З плину віків живо виринають асоціації з експедицією Магеллана. Дерев'яні, оснащені лише вітрилами, ненадійні кораблі, що шукають свій шлях у тумані в холодних водах Вогняної Землі. Кораблі, на борту яких вже закінчилися нормальні харчі. Відсутні потрібні навігаційні прилади, нормальні умови життя. Погані їжа та вода, та й тих не вистачає. Вічна сирість і холод у трюмах, каютах. Все — на крайній межі людських можливостей. Але стає очевидним те, перед чим потрібно схилити голову...

Уздовж західного узбережжя Чилі, де розсіяна безліч мальовничих, лісистих, не зіпсованих «цивілізацією» острівців, і до самого Пуерто Монта плавання було ідеально тихим, як рух авто по асфальту. Морські хвилі між густими островами гасяться, — бо відстані між ними іноді менше кілометра. Тут вода весь час — наче дзеркальна. По великій кількості бакенів та маяків відчувається, що тут проходить одна з важливих транспортних артерій країни. Вона сполучає високоширотні та субтропічні райони Чилі. Серед густої зелені гірських лісів дуже рідко, але трапляються маленькі охайні прибережні поселення з архітектурою 19-го чи, навіть, 18-го століття. Що це? Вони уникають нашого часу усвідомлено чи випали з нього долею? Дивовижні місця, куди хотілося б навідатись у пізнавальну подорож!..

Чимало води вже сплигло з тих пір. Для мене, новачка мореплавання й людини далекої від моря, ця пригода в протоці Дрейка стала цілковитою несподіванкою. Тому вражаюче цікавою, незабутньою...